

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Yaratıcılığı Geliştiren Eğitim Ortamları Oluşturma Deneyimlerinin İncelenmesi

Duygu Çetingöz*¹ Büşra Bakırcı² ve Ömer Konur³

Öz

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamları oluşturma deneyimlerinin incelenmesidir. Çalışmanın verileri 2021-2022 öğretim yılı bahar döneminde İzmir Buca'da bağımsız bir anaokulunda görev yapmakta olan dokuz okul öncesi öğretmeni ile yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak yapılan görüşmeler sonucu toplanmıştır. Olgubilim desenindeki bu çalışmanın örnekleme amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum ve ölçüt örnekleme yöntemlerine göre belirlenmiştir. Toplanan veriler, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamlarına yönelik deneyimleri incelendiğinde yaratıcılık tanımı için özgün bir fikir, ürün ortaya koyma, yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamlarının çocuğun sosyal-duygusal gelişim yeterliklerinden kendini rahat ifade etmeye etkisi olduğu, yaratıcılığı geliştiren psikolojik eğitim ortamında çocukları motive etmek için her çocuğun kendini rahat ifade etmesini ve özgür çalışmalar yapmasını sağlama çoğunlukla ifade edilen görüşler olarak belirlenmiştir. Yaratıcılığı geliştiren fiziksel eğitim ortamı için sınıf ortamında teknolojik araçları kullanmanın, yaratıcılığı geliştiren fiziksel eğitim ortamı oluşturmada yaşadıkları güçlük olarak sınıfta yeterli alan ve materyal bulamamanın ise tüm katılımcılar tarafından ifade edilen görüşlerdir.

Anahtar Sözcükler

Okul öncesi dönem
Yaratıcılık
Eğitim ortamı

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi
01 Mayıs 2023
Kabul Tarihi
29 Ağustos 2023
Makale Türü
Araştırma Makalesi

Examination of Preschool Teachers' Experiences in Effectuating Educational Environments That Develop Creativity

Abstract

The purpose of this study is to examine the preschool teachers' experiences in effectuating educational environments that develop creativity. The data of the study were collected via semi-structured interviews with nine preschool teachers working in an independent kindergarten in Buca, İzmir using interview forms, in the spring term of the 2021-2022 academic year. The sample of this phenomenological study was determined by the typical case and criterion sampling methods. The collected data were analyzed by content analysis method. When the experiences of the preschool teachers in educational environments that develop creativity are examined, revealing an original idea, product for the definition of creativity, educational environments that develop creativity having an effect on the child's social-emotional development competencies, on free self-expression, in order to motivate children in psychological education environments that develop creativity ensuring that each child can express her/himself comfortably and work freely are the most frequently expressed opinions. The experiences expressed by all participants are that they use technological tools in the classroom for a physical education environment that develops creativity, that it is difficult to create a physical education environment that develops creativity and that they cannot find enough space and materials in the classroom.

Keywords

Preschool period
Creativity
Educational environment

Article Info

Received
May 01, 2023
Accepted
August 29, 2023
Article Type
Research Paper

Atf: Çetingöz, D., Bakırcı B. ve Konur, Ö. (2023). Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamları oluşturma deneyimlerinin incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 24(3), 280-297. <https://doi.org/10.12984/egged.1290916>

* Sorumlu Yazar / Corresponding Author

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Türkiye, duygucetingoz@gmail.com

² T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, İnkapı İlkokulu, Türkiye, busrabkr97@gmail.com

³ Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Programı, Türkiye, omerkonur3535@gmail.com

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı ile yayımlanmıştır.

Extended Abstract

Introduction

According to the body of literature on the preschool period, it has been concluded that the assurance of educational environments that develop creativity for children in this period affects their development positively and the necessity to conduct research to create an environment that supports creativity. The best observer and supporter in the development and education of children, especially in their creativity, is the teacher. For this reason, it is expected that presenting the experiences of preschool teachers about educational environments that develop children's creativity in the preschool period will contribute significantly to the body of literature. Based on these explanations, the purpose of this study is to examine the experiences of the preschool teachers about educational environments that develop creativity.

Method

The phenomenological research design, which is one of the qualitative research designs, was used in this study. The study group of this study consists of nine preschool teachers working in an independent kindergarten affiliated with the Ministry of National Education in Buca district of Izmir. The study group was selected by the employment of the typical case and criterion sampling methods, two of the purposive sampling methods. The participation of teachers in the study was voluntary. In the first stage, an independent kindergarten was selected by typical case sampling. Socio economic level of people living around the chosen school was same as the average level of all city residents, and the number of teachers and students at the school was also within the average number of teachers and students of other schools in the city of Izmir. In the second stage, the study group was formed according to the criterion sampling method, considering the criterion that teachers to be a preschool teacher with three or more years of professional experience. An Information Form was employed which describe some of the characteristics of the participants. The data from preschool teachers were obtained via a semi-structured interview form.

Findings

As a result of data analysis, themes and sub-themes were reached. These themes and sub-themes were created by analyzing the experiences of the preschool teachers in effectuating educational environments that develop creativity. It was determined that the theme of creativity includes sub-themes of product and process, and the theme of developmental competencies includes sub-themes of social-emotional competencies, cognitive competencies, motor competencies, and language competencies, and the theme of physical education environment includes sub-themes of classroom environment (indoor) materials and tools and outdoor materials and tools, and the theme of psychological education environment includes sub-themes of motivation, classroom management, cooperation with family, and the theme of difficulties in the educational environment includes sub-themes of difficulties in the physical education environment and the difficulties in the psychological education environment.

Discussion and Conclusion

The findings suggest that when the creativity theme is examined, it is mostly stated that it is coming up with an original idea or a product. In the theme of developmental competencies, comfortable self-expression was mostly specified for social-emotional competencies. It can be said that some of the findings obtained from the teachers participating in the study are in line with the literature relating to the effects of creative environments on children's development in the preschool period.

Another finding of the study is that all teachers stated technological tools as classroom materials and tools in the physical education environment for the development of creativity. Some of the teachers indicated waste materials as outdoor (garden) materials and tools. In accordance with these findings, it is noteworthy how little preschool teachers expressed natural and waste materials in classroom materials and tools for creativity. However, these materials are shown as important materials that support the development of creativity in the body of literature (Louv, 2017; Zembat, Tosun, Çalış, & Yılmaz, 2020). They expressed very few views regarding outdoor (garden) materials and tools for the development of creativity in the preschool period. Among them, the most frequently stated opinion is waste materials. While the use of waste materials in the internal physical environment is very low, it is seen that they are used more in the external physical environment. It can be said that the desire to preserve order and cleanliness due to the lack of space in the interior physical environments may have affected the formation of opinions in this way. In addition, it is thought that the use of technology in the classroom is being intensely stated by the teachers in order to develop creativity is an important finding. It is a positive situation that technological tools are used to support creativity in the classroom environment. However, it is thought that teachers' not being able to find different materials to use in creativity-enhancing

activities and sufficient space for these activities may have affected the intensive use of technological tools in the classroom environment.

The most frequently stated views on the theme of psychological education environment that develop creativity in the preschool period were determined as ensuring that each child expresses himself comfortably, and enabling them to do free studies. It is thought that it is important that psychological education environments have to be psychological environments where children feel comfortable, express themselves freely and work freely in terms of creativity.

The findings, regarding the theme of difficulties experienced in the process of creating the physical environment that develops creativity in the preschool period, indicate that all teachers stated the absence of enough space and lack of materials in the classroom. In the theme of difficulties experienced in the process of creating a psychological environment that develops creativity in the preschool period, it was stated that the most common difficulty was in getting the support of the family. It can be said that it is important to focus on the reasons for the difficulties experienced by both parties and to review family involvement studies in terms of developing creativity.

As a result, it has been determined that from their experiences in creating educational environments that develop creativity, preschool teachers have the knowledge compatible with the literature and develop practices, but they encounter some difficulties in the process of creating these environments emphasizing the difficulties they experience are due to not finding enough space and materials in the classroom. In addition, it has been determined that technological tools are the most frequently used tool by teachers in order to develop creativity, and they express their experiences that the educational environment that develops creativity has the most impact on the child's social-emotional competencies.

Giriş

Çocukların en hızlı geliştikleri dönem olan okul öncesi dönem yani yaşamın ilk altı senesinde etkili bir eğitim almalarını sağlayacak zengin uyarcıların bulunduğu bir çevre içerisinde yer almaları onlar için önem taşımaktadır (Gültekin Akduman, 2016; Kartal, 2005; Kandır ve Kurt, 2010; Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013; Oktay, 2007; Şahin ve Türkün Dostoğlu, 2012). Bu yıllarda çocuğun gelişimi açısından kritik bir dönem olması nedeniyle okul öncesi dönemde eğitim ortamlarının oluşturulması önemlidir. Eğitim ortamları çocukların kendilerini güvende hissettikleri, değer gördüklerine inandıkları ortamlarda öğrenme fırsatı buldukları; çocukların her türlü güvenlik ve sağlık önlemlerini sağlayan, keşfederek öğrenme fırsatı sunan, programda yer alan kazanım ve göstergelere ulaşılmasına yardımcı ortamlar olarak tanımlanmaktadır (Özdemir Beceren, 2012; Özkubat, 2013). Okul öncesi dönemde fiziksel ve duygusal eğitim ortamı, çocukların birbirleriyle iletişim kurup etkileşim içinde oldukları, bireysel ya da toplu yaratıcı çalışmalar yürüttüğü ortamlardır.

Okul öncesi eğitim alanlarındaki iç ve dış eğitim ortamlarının çocuğun keşfetmesini ve bütün gelişim alanlarını desteklenmesi önemlidir. Hem iç hem de dış eğitim ortamının çocuğun kendisini rahat ve güvende hissetmesini sağlayacak, çocuğun ilgi alanlarına hitap edecek şekilde düzenlenmesi gereklidir. Bu dönemde çocuklarının eğitim aldıkları ortamlar oluşturulurken fiziksel ve duygusal anlamda olumlu olması sağlanmalıdır (Altay, 2018; Zembat, 2005). Okul öncesi eğitim kurumları alanında uzman ve bilinçli eğitimciler işbirliği içerisinde çalışarak çocukların öğrenim gördükleri ortamları donanımlı bir düzeye getirmeye çalışmalıdırlar. Bu kurumların uzun vadede çocuğa katkı sağlayacak amaçları belirleyerek bu doğrultuda hareket etmeleri neticesinde; çocuğun kendi ve becerilerini tanıyabilmesini ve doğru kararlar almasını desteklemesi gerekmektedir. Hızlı bir değişim ve gelişim yaşadığımız günümüzde, bu değişim ve gelişime uyum sağlayabilecek yaratıcı çocukların yetiştirilmesinde onlara gerekli koşulların sağlanması önemlidir (Eckhoff, 2011; Özerbaş, 2011; Polat, 2014). Bu nedenle okul öncesi öğretmenleri akademik başarı kadar çocukların yaratıcı becerilerini geliştirmek için ortam hazırlamaları gerekmektedir (Cameron, 2010). Yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamlarının sunulmasıyla çocuklarda gelişmesi beklenen yaratıcılık birçok araştırmacı tarafından tanımlanmıştır.

Yaratıcılık kavramı insan yaşamında hemen hemen her alanda kullanılmakta ve oluşturulan her özgün ürünün temelinde yaratıcı zekâ bulunduğu fikri geniş kesimler tarafından kabul edilmektedir. Konu üzerine çalışan bilim insanları yaratıcılığın tanımı için benzer ifadelerde birleşeler de tanımlar arasında birtakım farklıklar olduğu görülmektedir. Bazılarına göre yaratıcılık bir eylem, bazılarına göre ise ortaya çıkan bir sonuçtur (Erdoğan, 2006). Bireyin karşılaştığı her durumda, yaratıcılığın merkezinde merak, imgelem, buluş, özgünlük gibi öğeler yer almaktadır. Yaratıcı bir birey, sorunlara alternatif çözüm önerileri sunan, karmaşık durumlara özgün bir derleme yapabildir. Yaratıcılık, insan yaşamının ve insan yaşamında meydana gelen değişimin tüm evrelerinde yer almakta olan temel bir yetenektir (San, 1979a). Yaratıcılığı bir süreç ya da ürün şeklinde nitelendiren Torrance (1969) bu kavramı “bilgideki sorunları veya boşlukları algılama, fikir veya hipotez oluşturma, bu hipotezleri test etme ve değiştirme ve sonuçları iletme sürecidir.” olarak tanımlanmıştır (s. 3-4). Yaratıcılığı tek bir ifade ile tanımlamak mümkün olmasa da yaratıcılığı “orijinal bir fikir, özgün bir bakış açısı ya da alışılmamış bir düşünce” olarak betimlemek mümkündür (Çeliköz, 2017; Kuru Turaşlı, 2010).

Yaratıcılık okul öncesi dönemde çocuğa kazandırılması beklenen 21. yüzyıl becerileri arasında yer almaktadır (Chan ve Yuen, 2014; Eckhoff, 2011; United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF], 2019) ve okul öncesi dönemde alınan eğitim yaratıcılık dâhil olmak üzere çocuğun tüm gelişim alanları üzerinde önemli etkilere sahiptir. Leggett (2017) yaratıcılığın çocukta gelişimi ile ilgili birçok araştırmanın sonuçlarını analiz ettiğinde yaratıcı düşünmenin gelişimi ve sonraki dönemlerdeki yaratıcı potansiyel için kritik yaşların dört ile altı yaş arasında olduğunu belirtmektedir. Bu dönemde yaratıcılığı destekleyen nitelikli eğitimin kazandırılmasında okul öncesi öğretmenine önemli görevler düşmektedir. Okul öncesi dönem öğretmenin eğitim ortamları açısından yaratıcılığın gelişimini destekleyen fiziksel, duygusal çevre ve deneyimlerle dolu bir eğitim planı oluşturması gerekmektedir (Beghetto ve Kaufman, 2014; Bentley, 1999; Dababneh, Ihmeideh ve Al-Omari, 2010; Karakale, 2000; Marksberry, 1963; Özkan, 2016). Bu nedenle okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılığı destekleyen eğitim ortamlarını sağlamaya yönelik görev ve sorumlulukları bulunmaktadır.

Okul öncesi eğitim ortamları çocukların yaratıcılığını erken yaşlardan itibaren etkileyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır ve eğitim ortamının çocukların yaratıcılığı üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri olabilmektedir (Yıldız Çiçekler ve Aral, 2021). Eğitimde yaratıcılığı destekleyen ortamlar dendiğinde iç ve dış mekânın çevresel düzenlenmesi önem kazanmaktadır (Öztürk Aynal, 2015). Mekânın özellikleri, koşulları ve fiziksel çevredeki materyaller, mobilyalar, araç-gereçler çocukların gelişimini desteklemede önemli bir etkiye sahiptir. Öğrenme merkezlerinde gerçekleştirilen etkinlikler ile çocukların yaratıcılıkları desteklenmeli ve merkezler düzenlenirken çocukların yaratıcılıklarını geliştirecek materyallerin bulundurulması sağlanmalıdır (Çelik ve Kök, 2007; Demiriz, Karadağ ve Ulutaş, 2011). Bu bağlamda öğrenme merkezlerindeki materyal, araç-gereç ve tasarımların yaratıcılığı geliştirmeyi hedefleyecek biçimde düzenlenmesi önem taşımaktadır (Beaty, 2000; Isenberg ve Jalongo, 1997; Karlıdağ, 2021; Yıldız ve Şener, 2007). Öğretmenlerin fiziksel çevrede yaratıcılığı etkileyen unsurların neler olduğunu, öğrenme çevresinde yaratıcılığı geliştirecek koşulların nasıl

tasarlanması ve planlanması gerektiğini bilmelerinin oldukça önemli olduğu üzerinde durulmaktadır (Beghetto ve Kaufman, 2014). Aynı zamanda okul öncesi dönemde yaratıcılığın geliştirilmesinde eğitim ortamlarındaki psikolojik çevrenin de önemi büyüktür. Yaratıcılığın gelişimi için öğrenme ortamının kabul edici, cesaretlendirici, güvenli, özgür ve sosyal desteği içeren bir yapıda olması gerektiği belirtilmektedir (Beaty, 2000; Isenberg ve Jalongo, 1997; Yıldız ve Şener, 2007). Bu bağlamda okul öncesi öğretmenin yaratıcılığı geliştiren etkili bir eğitim ortamını hem fiziksel hem de psikolojik olarak oluşturmasının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Alanyazında okul öncesi dönemde yaratıcılığı destekleyen eğitim ortamlarının oluşturulmasında okul ve öğretmenin rolünü inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Sharma'nın (2016) çocukların yaratıcılıklarının gelişiminde okul ortamlarının etkisini incelediği araştırmasının sonuçları okul ortamının yaratıcılığın motive edilmesi, bilişsel ortam boyutları, serbestlik boyutlarında çocuklarının yaratıcılığını etkilediğini göstermektedir. Ayrıca zengin ve yetersiz ev ortamları açısından bakıldığında çocukların yaratıcılığının tüm boyutlarında yaratıcılığı destekleyen zengin ortamlar lehine anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlardan okulda ve evde yaratıcılığı destekleyen ortamların sunulmasının çocukların yaratıcılığı üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Legget (2017) ise erken çocukluk eğitim ortamlarındaki öğretmenlerin benimsedikleri rollerin ve tutumların çocukların yaratıcılıkları üzerindeki etkisini araştıran güncel çalışmaları derlediği çalışmada çocuklarda yaratıcı düşüncenin erken gelişiminde öğretmen rolünün çok önemli olduğunu belirlemiştir. Yuvacı'nın (2017) çalışmasında altı yaş çocuklarına sunulan yaratıcılığı destekleyen eğitim ortamlarını incelediği araştırmasında çocukların yaratıcılık düzeylerinin öğretmenlerin sınıfta bulunan merkezleri çocukların ihtiyaçları doğrultusunda değiştirmeleri lehine farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Bahsedilen araştırmaların sonuçlarına dayalı olarak okul ve öğretmenin yaratıcılığın desteklenmesinde önemli bir rolü olduğu söylenebilir.

Okul öncesi dönemde yaratıcılığı destekleyen fiziksel ve psikolojik eğitim ortamlarına yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Makhmalbaf ve Yi-Luen Do (2007) çocukların içinde bulunduğu fiziksel ortamın çocukların yaratıcılık gelişimleri üzerinde etkili olduğunu belirtirken Alfuhaiği (2015) ise yaratıcılığı geliştirecek bir ortam yaratmada okulun önemli bir rolü olduğu belirtmekte; yaratıcılığı hem psikolojik ve sosyal açıdan hem de fizikî kaynaklar açısından destekleyen bir okul ortamının yaratıcı kişilik özelliklerini geliştirmeye yardımcı olarak çocukların yaratıcılığını desteklediğini belirlemiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerini incelediği araştırmasında Kara (2007) çocuğun yaratıcılığını geliştiren en önemli çevresel etkenin çocuğa oyun ortamı sağlanması, okul ile ilgili etkenin etkinliklerde çeşitli malzemelerin kullanılması, aile ile ilgili etkenin ailenin çocuğa karşı ilgili olması, çocuğun kendisi ile ilgili etkenin çocuğun kendisine güvenmesi, görsel sanatlarla ilgili etkenin ise renkleri kullanarak etkinlikler yapması olduğunu belirlemiştir. Öte yandan deneysel araştırma sonuçları da yaratıcı düşünmeye elverişli olarak hazırlanmış eğitim ortamının olumlu etkilerini ortaya koymuştur. Örneğin Özerbaş'ın (2011) deney grubu ile yaratıcı düşünme yöntemine uygun olarak tasarlanan öğrenme ortamında öğrenme-öğretme etkinlikleri gerçekleştirilirken, kontrol grubunda geleneksel öğretim ortamında öğretim gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar deney grubu öğrencilerin akademik başarılarının, kontrol grubu öğrencilerine göre daha iyi olduğu gözlemlenmiştir. Karlıdağ (2021) okul öncesi öğretmen adaylarının öğrenmeyi oluşturmaya yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçladığı araştırmasında, öğretmen adaylarının okul öncesi dönemde öğrenme çevresinde çocuğun tüm gelişim alanlarını desteklemesinin yanında zengin araç-gereç ve çeşitli materyaller bulunması yoluyla çocukların merak, hayal gücü ve yaratıcılıklarının desteklenmesi gerektiğini, öğrenme merkezlerinin yaratıcılığı geliştirecek şekilde olmasını ifade ettiklerini belirtmektedir. Bu araştırmaların sonuçlarından özetle yaratıcılığın desteklenmesinde etkili olacak fiziksel ve psikolojik eğitim ortamlarının oluşturulmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Yukarıda özetlenen araştırma sonuçları, okul öncesi dönem çocuklarına yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamlarının sağlanmasının onların gelişimlerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Bu araştırmalar ışığında okul öncesi dönemde yaratıcılığı destekleyen eğitim ortamları oluşturmaya yönelik araştırmalar yapılmasının önemi bir kez ortaya çıkmaktadır. Ancak okul öncesi dönemde yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamları ile ilgili yapılan araştırmaların doğrudan öğretmen deneyimlerine yönelik olmadığı bu nedenle okul öncesi dönemde öğretmen deneyimlerine dayalı olarak yaratıcılığı destekleyen eğitim ortamlarıyla ilgili araştırmaların yapılması alanyazına katkı sağlayacaktır. Çocukların tüm gelişim ve eğitiminde olduğu gibi yaratıcılıktaki gelişimlerinde de en iyi gözlemci ve destek konumundaki kişi öğretmendir. Dolayısıyla bu çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamları oluşturma deneyimlerinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışmada sunulan deneyimlerin eğitim ortamındaki mevcut durumu ve ihtiyaçları, yaşanan güçlükleri ortaya koyarak bilimsel alanyazına, öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerine, MEB'in kalite ve program geliştirme çalışmalarına katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamları oluşturma deneyimlerinin incelenmesidir. Çalışmada bağımsız bir anaokulundaki öğretmenlerin yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamlarını sağlarken yaşadıkları deneyimlerin ve güçlüklerin incelenmesi sonucunda yaratıcılığı

geliştiren eğitim ortamlarının oluşturulması sürecine ilişkin bilgi edinilmesinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıda belirtilen alt problemlere yanıt aranmıştır.

Alt Problemler

1. Okul öncesi dönemde yaratıcılığın tanımı nedir?
2. Okul öncesi dönemde yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamlarında çocukların hangi gelişimsel özellikleri desteklenmektedir?
3. Okul öncesi öğretmenleri, çocukların yaratıcılığını geliştirmek için eğitim ortamlarını nasıl oluşturmaktadır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden olan olgubilim deseni kullanılmıştır. Yaşanmış deneyimlerin değerlendirilmesini amaçlayan olgubilim çalışmaları farkındalığına sahip olduğumuz fakat bütünüyle ayrıntılı bir anlayışa sahip olamadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgubilim çalışmalarındaki amaç tamamıyla yabancı olunmayan ancak derinlemesine bir bilgi sahibi olmadığımız olguları bireyler ile yapılan görüşmeler aracılığıyla düşünceler ve deneyimler şeklinde ortaya koymaktır (Marton, 1986; Miller, 2003; Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada okul öncesi eğitim ortamlarının çocukların yaratıcılıklarını geliştiren bir ortam özelliği göstermesi gerektiği konusunda farkındalığına sahip olduğumuz olgusuna dayalı olarak uygulamada bu olguya yönelik öğretmenlerin yaşadığı deneyim ve düşüncelerin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu çalışmada olgubilim deseni kullanılarak öğretmenlerin yaratıcılığı destekleyen eğitim ortamlarına yönelik algılarının ve bunlara yükledikleri anlamların açıklanması sağlanmıştır. Bu nedenle bu olguya yönelik öğretmen deneyimlerine odaklanarak derinlemesine bilgi sahibi olmak için öğretmenler ile bireysel yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın Örnekleme

Bu çalışmanın örneklemini, İzmir ilinde bulunan ve Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı bağımsız bir devlet anaokulunda görev yapmakta olan dokuz okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Olgubilim deseninde örneklem belirlenirken ortak tecrübeleri yaşama fırsatına sahip kişiler olmasının ana temalara daha rahat ulaşılmasını sağladığı belirtilmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Bu çalışmada bağımsız anaokulunda görev yapan öğretmenlerin ortak deneyimlere sahip olmasının ana temaları meydana getirmede olumlu etkisi olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın katılımcıları amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme ve ölçüt örnekleme yöntemlerine göre belirlenmiştir. Tipik durum örneklemeinde ortalama olan durumlar üzerinden bir uygulama, konu ya da alan hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlamak amaçlanmaktadır (Patton, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2018). Tipik durum örneklemeinde tipik durum özelliği gösteren bir ya da birkaç okul çalışılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Ölçüt örnekleme yönteminde ise katılımcıların belirli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulabilir. Bu durumda örneklem için belirlenen ölçüt ya da ölçütleri karşılayan birimler (kişiler, nesnelere, olaylar vb.) örnekleme alınabilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2020). Bu açıklamalara dayalı olarak bu araştırmanın verileri için uygun özellikleri taşıyan kişiler ile çalışmak istenmesi sonucu görüşme yapılacak öğretmenlerin belirlenmesinde birinci aşamada tipik durum örneklemeine göre sosyo-ekonomik açıdan ortalama, öğretmen ve öğrenci sayıları açısından şehir merkezindeki okulların ortalamasındaki bir bağımsız anaokulu seçilmiştir. Bu bağımsız anaokulunda görev yapan öğretmenlerin çalışmaya katılımı için iki ölçüt belirlenmiştir. İlk ölçüt öğretmenlerin çalışmaya katılmak için gönüllü olmalarıdır. Bunu sağlamak için öğretmenler çalışmanın amacı hakkında önceden bilgilendirilmişlerdir. İkinci ölçüt öğretmenlerin üç yıl ya da daha fazla mesleki deneyimi olmasıdır. Bu ölçütleri sağlayan öğretmenleri belirlemek için kurumla ön görüşme yapılmış ve çalışmanın örnekleme oluşturulmuştur. Örnekleme yer alan dokuz okul öncesi öğretmeni Ö1, Ö2, Ö3... şeklinde kodlanmıştır. Örneklemin demografik özelliklerine ilişkin dağılımları incelendiğinde; tümünün cinsiyetinin kadın, altısının okul öncesi öğretmenliği, üçünün çocuk gelişimi lisans mezunu, sekizinin lisans, birinin ön lisans eğitim durumunda, mesleki hizmet yılı açısından dördünün 10 yıl altı, beşinin 10 yıl üstü olduğu belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme soruları ve bilgi formu aracılığı ile toplanmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin bazı özelliklerini betimlemek amacıyla Bilgi Formu kullanılmıştır.

Okul öncesi öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde kullanılmak üzere hazırlanmış olan yarı-yapılandırılmış görüşme formu araştırmacılar tarafından alanyazın incelenerek hazırlanmış olup, formda yer alan sorular uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü okul öncesi eğitimi alanında lisansüstü eğitim yapmış ve görüşme tekniğinin uygulama konusunda deneyim sahibi araştırmacılardan alınmıştır. Görüşme formu uzman görüşü için

İlgili araştırmacılar ile paylaşılmıştır. Uzman görüşü doğrultusunda soruların daha anlaşılır olması sağlanmış ve içeriğinde bazı düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca iki öğretmen ile yaklaşık 35 dk. süren görüşme yapılarak taslak formdaki sorular denenmiştir. Bunun sonucunda bazı soruların deneyimlere odaklanması daha güçlü hale getirilmiştir. Bu şekilde forma son haline getirilmiştir. Görüşmeler yazılı olarak kaydedilmiştir. Görüşme formunda altı soru yer almaktadır ancak görüşme sürecinde gereksinime bağlı olarak ek sorular da kullanılmıştır. Görüşme formunda yer alan altı soru; “Okul öncesi dönemde yaratıcılığı nasıl tanımlarsınız?, Yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamlarıyla çocuğun hangi gelişimsel özelliklerini desteklemeyi hedefliyorsunuz?, Fiziksel eğitim ortamının özellikleri ile çocukların yaratıcılığını nasıl geliştirmektесiniz?, Psikolojik eğitim ortamının özellikleri ile çocukların yaratıcılığını nasıl geliştirmektесiniz?, Çocukların yaratıcılığını geliştiren fiziksel eğitim ortamını oluşturma sürecinde ne tür güçlükler yaşamaktasınız?, Çocukların yaratıcılığını geliştiren psikolojik eğitim ortamını oluşturma sürecinde ne tür güçlükler yaşamaktasınız?” şeklindedir. Görüşmede kullanılan ek sorular ise; “Yaratıcılığı geliştiren fiziksel bir eğitim ortamı sağlamak için sınıfınızda hangi materyaller yer alıyor?, Yaratıcılığı geliştiren fiziksel bir eğitim ortamı sağlamak için sınıfınızı nasıl düzenliyorsunuz?, Yaratıcılığı geliştirmek için okulun dış mekânı nasıl düzenliyorsunuz? Yaratıcılığı desteklemek için çocuklarla nasıl iletişim kuruyorsunuz?” sorularıdır.

Veri Toplama Süreci

Çalışmanın verileri 2021-2022 öğretim yılı bahar döneminde İzmir ilinde bağımsız bir anaokulunda görev yapmakta olan dokuz okul öncesi öğretmeni ile görüşme formu kullanılarak yapılan görüşmeler sonucu toplanmıştır. Çalışmalara gönüllülük esasına dayalı olarak katılan öğretmenlerin kendilerini rahat hissedebileceği ve görüşlerini içtenlikle ve objektif bir şekilde açıklayabilecekleri bir görüşme ortamı sağlanmasına özen gösterilmiştir. Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiş ve en az 45 dakika ile en fazla bir saat arası sürmüştür.

Veri Analizi

Bu çalışmada toplanan veriler, içerik analizi yöntemi benimsenerek analiz edilmiştir. İçerik analizindeki temel amaç, elde edilen bilgileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşabilmektir. İçerik analizinde, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek bunları okuyucuya anlamlı bir şekilde sunmak amaçlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada bağımsız anaokulunda görev yapmakta olan öğretmenler ile görüşmeler sonucunda elde edilen veriler incelenmiş ve analize hazır hale getirilmesi sağlanarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bağlamda temalar, alt temalar ve kodlar oluşturulmuştur. Verilerin analizi sonucunda beş tema ve 13 alt temaya ulaşılmıştır. Aşağıda verilerin geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması için gerekli koşulların (Lecompte ve Goetz, 1982; Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 2018) izlendiğine ilişkin bilgiler verilmektedir.

İnanırcılık

Çalışmanın görüşme formu geliştirilirken ilgili alanyazın incelenmiş, konu hakkında uzman iki araştırmacıdan görüş alınmış ve form yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca görüşme formundaki soruların amaca hizmet etme durumlarını saptamak amacıyla iki öğretmen ile ön görüşme yapılmış ve bunun sonucunda form son şeklini almıştır. Ölçütleri sağlayan öğretmenleri belirlemek için kurumla ön görüşme yapılmış ve öğretmenler ile önceden tanışılmıştır. Görüşme derinliği açısından görüşmeler yüz yüze yapılmış 45 dakika ile en fazla bir saat arası sürmüştür. Her görüşmenin sonunda elde edilen veriler katılımcılara özetlenmiştir. Çalışmanın süreci ayrıntılı bir biçimde sunulmuş, temalar, alt temalar ve kodlar ile anlamlı bütünler oluşturulmaya çalışılmıştır. Doğrudan alıntı örneklerine yer verilmiş, amaçlı örnekleme kullanılmış ve geçerlik-güvenirlik bilgileri açıklanmıştır. Kodlamalar arası güvenilirliğe yer verilmiştir. Bu amaçla kodlama güvenilirliği için Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Güvenirlik için formül; Görüş Birliği/Görüş Birliği + Görüş AyrılığıX100'dür. Bu güvenilirliğin en az %70 olması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). İki araştırmacı, birbirlerinden bağımsız şekilde katılımcılara ait görüşme formlarını okuyarak ilgili kodlamaları yapmışlardır. Bu kodlamalara dayalı olarak hesaplanan kodlayıcılar arası güvenilirlik oranı %91 olarak bulunmuştur. Çalışmanın katılımcıları ve araştırmacıların konumu anlaşılır biçimde açıklanmış, teyit için elde edilen verilerin analizine diğer araştırmacı da katılmış ve görüşme sonunda katılımcılarından elde edilen veriler değerlendirme ve onay alma amacıyla katılımcılara tekrar edilmiştir, görüşme ve analiz süreçleri yeterli bir biçimde ortaya konulmuştur.

Araştırmacıların Rolü

Görüşmelerin gerçekleştirilmesine destek veren araştırmacılar okul öncesi öğretmenliği lisans mezunu olup, bu alanda yüksek lisans yapmaktadırlar. Hem lisans hem de yüksek lisans eğitimlerinde okul öncesi eğitimde yaratıcılığın geliştirilmesine yönelik ders almış olmalarının görüşmeleri yaparken ek sorular oluşturabilmelerinde avantaj yarattığı düşünülmektedir. Ancak mesleki staj dışında öğretmenlik deneyimlerinin olmaması öğretmenlerin görüşlerini anlama konusunda araştırmacı rollerindeki sınırlılıkları olarak söylenebilir. Araştırmacıların görüşme öncesi bir deneme görüşmesine katılmalarının sağlanmış olmasının ve yüksek lisans

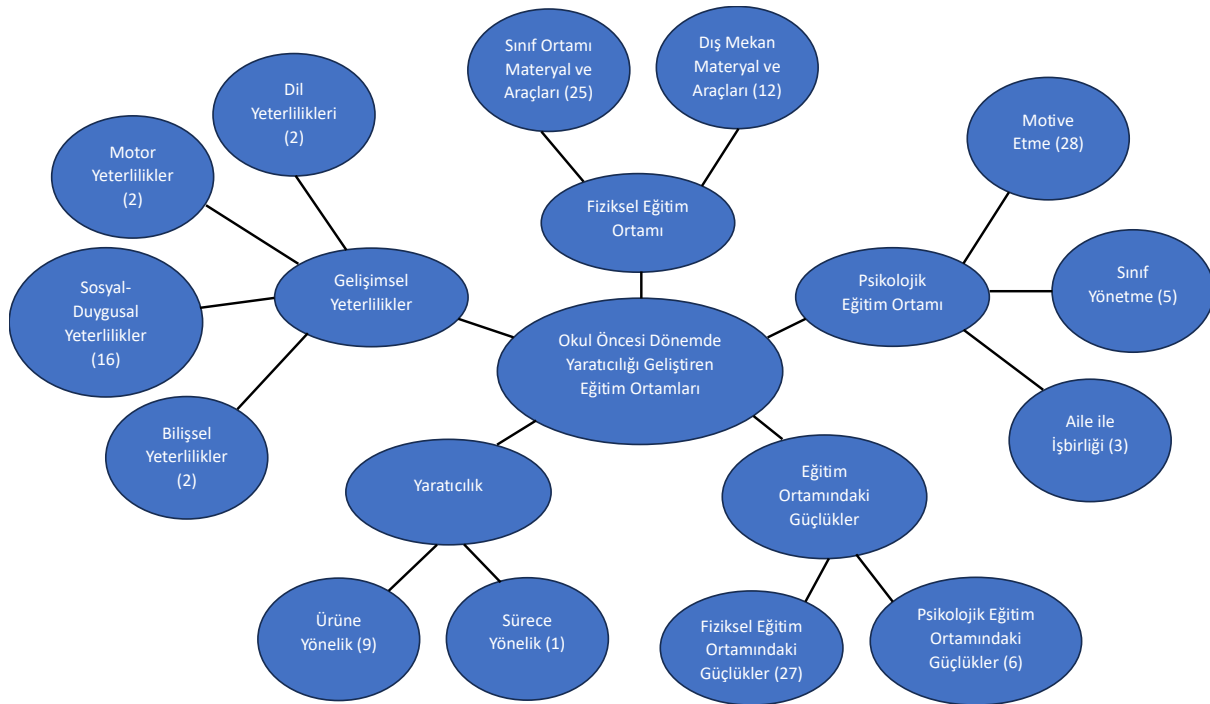
düzeyinde bilimsel araştırma teknikleri ve yayın etiği dersi almış olmalarının görüşme tekniğini uygulama konusunda yarar sağladığı düşünülmektedir. Diğer araştırmacının nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiş araştırmaları bulunmaktadır. Görüşme tekniğinin kullanımı konusunda deneyimlidir. Ayrıca lisans ve yüksek lisans düzeyinde okul öncesi dönemde yaratıcılığın geliştirilmesi kapsamında dersler vermektedir. Araştırmacı görüşme tekniğini kullanırken nelere dikkat edilmesi gerektiği hakkında diğer araştırmacıları bilgilendirmiş ve tekniğin kullanımı konusunda model olmuştur. Kodlama sürecine katılan araştırmacıların okul öncesi dönemde yaratıcılıkla ilgili bilgi birikimine sahip olmalarının çalışmanın tema, alt-tema ve kodlarının oluşturulmasında avantaj oluşturduğu düşünülmektedir.

Etik Konular

Bu çalışmada araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur. Araştırma için Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır. Veri toplama sürecinde katılımcılar bilgilendirilmiş gönüllü olur formu imzalamışlardır.

Bulgular

Veri analizi sonucu beş ana tema ve bunlara ait alt temalara ulaşılmıştır. Temalar ve alt temalar Şekil 1'de gösterilmiştir.

Not: Alt temalarda ifade edilen rakamlar frekanslardır.

Şekil 1. Okul öncesi dönemde yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamlarına ait temalar ve alt temalar

İlk tema olan yaratıcılık temasının ürüne ve sürece yönelik yaratıcılık alt temalarından oluşmuştur. İkinci tema olan gelişimsel yeterlikler ise sosyal-duygusal yeterlikler, bilişsel yeterlikleri, motor yeterlikler, dil yeterlikleri alt temalarından oluşmuştur. Üçüncü tema olan fiziksel eğitim ortamı sınıf ortamı (iç mekân) materyal ve araçları ile dış mekân materyal ve araçları alt temalarından, psikolojik eğitim ortamı ise motive etme, sınıf yönetimi, aileyle işbirliği alt temalarından oluşmaktadır. Dördüncü tema olan eğitim ortamındaki güçlükler teması fiziksel eğitim ortamındaki güçlükler ve psikolojik eğitim ortamındaki güçlükler alt temalarını içermektedir.

Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılık kavramı ile ilgili olarak ürüne ve sürece yönelik olarak açıklanan iki alt temada tanımlamalar oluşturdukları belirlenmiştir. Katılımcı öğretmenler ürüne yönelik olarak açıkladıkları yaratıcılığı çoğunlukla özgün bir fikir, ürün ortaya koymak ifadesiyle açıklamaktadırlar. Örneğin Ö2 “*Yaratıcılık çocuğun özgün bir fikir ortaya koymasıdır.*” ifadesiyle yaratıcılığı açıklamıştır. Ö4 ise “*Yaratıcılık çocuğun kendi dünyasından bir ürün çıkartmasıdır. Zihnindeki ürünü özgürce yansıtmasıdır, örneğin etkinliklerde yaptıkları robotlar.*” şeklinde ifade etmiştir. Öğretmenlerin bir kısmı da içinden geleni ortaya koymak şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu görüşü belirten Ö3 “*Çocukların yönlendirmeye, baskıya maruz kalmadan doğal bir şekilde içinden geldiğini ortaya çıkarmasıdır.*” şeklinde yorum yapmaktadır. Sürece yönelik olarak ise Ö8

“Yaratıcılık sadece sanat etkinliğinde ya da sohbette karşımıza çıkan bir süreç değildir, hayal gücünün olduğu her koşulda ortaya çıkan bir durumdur.” şeklinde ifade etmiştir.

Okul öncesi öğretmenlerinin gelişimsel yeterlikler temasını sosyal-duygusal, bilişsel, motor, dil yeterlikleri alt temalarında açıkladıkları belirlenmiştir. Sosyal-duygusal yeterlikler için çoğunlukla kendini rahat ifade etme belirtilmektedir. Bu görüşe yönelik olarak Ö7 “*Olumlu bir iletişim her şeyi olduğu gibi yaratıcılığı da kolaylaştırır. Çocuklar kendilerini rahat ifade edebiliyor.*” görüşünü belirtmiştir. Ö1 ise “*Çocuğun kendisini psikolojik olarak güvende hissetmesini sağladığımda çocuk kendini rahat ifade edebiliyor.*” yorumunu yapmıştır. Öğretmenlerin bir kısmı da kendini rahat hissetme ve materyalleri yaratıcı kullanma ifadelerini belirtmişlerdir. Bu görüşler için Ö6 ya göre “*Çocuk ailesi, öğretmeni ve arkadaşları ile birlikte rahat bir atmosferde psikolojik olarak kendini ne kadar iyi hissederse, yaratıcılığı doğru orantılı olarak gelişir.*” ifadesini kullanırken Ö3 ise “*Yaratıcılığın gelişimi için çocukların kendilerini rahat hissetmelerini sağlıyorum. Oyun etkinliklerinde, müzik etkinliklerinde ya da ritim çalışmalarında kendilerini rahat hissedebiliyorlar.*” şeklinde belirtmiştir. Materyalleri yaratıcı kullanma için Ö7’nin yorumu “*Örneğin bir öğrencim legolar ile oynarken kahve makinesi yapmıştı benim için bu bir yaratıcılık örneğidir*” biçimindedir. Ö8 ise “*Yaratıcı bir biçimde düz kâğıtları hediye paketlerine dönüştürüyorlar.*” ifadesini belirtmiştir. Öğretmenlerin bir kısmı da sosyal ortamlarda yer alma şeklinde görüş belirtmişlerdir. Sosyal ortamlarda yer alma için görüş belirten öğretmen Ö3 “*Özgün ürünler çıkardıkça ve arkadaşlarıyla paylaştıkça sosyal alanda desteklenmiş olur. Yaratıcı etkinliklerde akran grupları şeklinde çalıştıklarında sosyal olarak gelişiyorlar.*” yorumunu yapmıştır.

Bilişsel yeterliklerde yaratıcı çözümler üretme için Ö1 “*Eğitim ortamında açık uçlu soruları da kullanarak problem durumları oluşturuyor ve çocuğun yaratıcı çözümler üretmesini sağlamış oluyorum.*” ifadesini belirtmiştir. Düşünme becerilerini geliştirmede Ö9 “*Gözlemediklerini anlatmalarını, sorular sorarak gözlemediklerinden farklı çağrışımlar yakalamalarını ve denemeler yapmalarını destekliyorum.*” yorumunu belirtmiştir.

Motor gelişimde ritmik hareket etme için Ö2 “*Dans etkinlikleri sırasında yaratıcı oluyorlar ve ritme dayalı hareketlerini destekliyorum.*” ifadesini kullanmıştır. Dil gelişiminde kendini farklı yollarla ifade etme için Ö4 “*Hikâyeleri anlatma, canlandırma ve siz yazar olsaydınız neler yapardınız gibi sorular sorarak yaratıcılıklarını destekliyorum.*” görüşünü belirtmiştir. Ö7 ise “*Hikâye kartları ile kendi hikâyelerini oluşturarak yaratıcılıkları ortaya çıkıyorlar.*” şeklinde yorumlamıştır. Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamının özelliklerini fiziksel eğitim ortamı teması için iç, dış mekân ve psikolojik eğitim ortamı teması için ise motive etme, aileyle işbirliği alt temalarında açıkladıkları belirlenmiştir.

Fiziksel eğitim ortamında sınıf ortamı materyal ve araçlarına yönelik olarak öğretmenlerin tümü teknolojik araçları belirtmişlerdir. Öğretmenlerin çoğunluğu geçici merkez materyallerini ifade ederken bir kısmı da kitaplar, müzik aletleri ve doğal materyallere vurgu yapmışlardır. Yaratıcılığın gelişimine yönelik sınıf ortamı materyal ve araçlarında teknolojik araçlar için yorum yapan Ö8 “*Yaratıcılığı geliştirmek amaçlı bilgisayar kullanıyorum. Özellikle oyunlara yönelik interaktif soruları yaratıcılığı geliştirmek için kullanıyorum.*”, Ö6 “*Bilgisayarda eğitici videolar açıyorum, gayet faydalı oluyor. Kendi hoşlandıkları şeyi keşfetmelerinde teknolojiyi kullanmış oluyorum. Ayrıca yaratıcılıklarını desteklemek için klasik müzik açıp dans ettiriyorum.*” şeklinde görüş belirtmiştir. Ö1 ise “*Çocukların yaratıcılığını desteklemek için teknolojiyi kullanıyorum. Bilgisayarda Web 2.0 araçlarını kullanıyorum. Programı kullanarak etkinlikleri daha yaratıcı ve amaca yönelik olarak sunabiliyorum.*” şeklinde yorum yapmaktadır. Televizyon yönelik görüş belirten Ö2 “*Sınıfta bilgisayara bağlı televizyon var. Video ve animasyon açıyorum. Sinema saati yapıyorum. Hoparlör var. Bu yolla hayal güçlerini destekliyorum.*” şeklinde ifade etmektedir. Sınıfta teknolojiyi kullanmayı ifade eden Ö7 ise “*Çocukların hayal güçlerini desteklemek için önemli olan kişileri ya da olayları televizyon aracılığı ile anlatıyorum. Bilgilendirme amaçlı kullanıyorum, müzik için kullanıyorum, etkinlikler için televizyondan faydalaniyorum.*” görüşünü belirtmiştir.

Geçici merkez materyalleri için görüş belirten Ö1 “*Merkezler çocukların ilgi alanları oluşturması açısından yaratıcılığı destekliyor. Bu nedenle kendim geçici merkezler oluşturuyorum. Fen merkezinde yaratıcılığı desteklemek için bahçeden yararlanıyorum.*” ifadesinde belirtirken Ö4 “*Geçici merkezler yapıyorum. Fen merkezinde kaba kum yerine bulgur üstüne dinazor koyup arkeolojik alan yaratarak çocukların hayal gücünü harekete geçirmeye çalıştım.*” olarak yorumunu yapmıştır. Kitaplar için Ö4 “*Kitapları anlatma, canlandırma yapmalarını sağlayarak ve çocuklara siz yazar olsanız neler anlatırdınız gibi sorular sorarak yaratıcılıklarını destekliyorum.*” şeklinde ifade etmiştir. Ö2 ise “*Sınıftaki kitaplardan yaratıcılık için yararlanıyorum.*” yorumunu yapmıştır. Müzik aletleri için yorum yapan öğretmen Ö9 “*Müzik aletleri ile ritim çalışmaları yapıldığında çocuğun yaratıcılığı geliştiriliyor.*” derken Ö3 “*Ritim çalışmalarında çocukların kendilerini rahat hissediyor olmaları yaratıcılığı olumu etkiliyor.*” şeklinde ifade etmektedir. Doğal materyallere yönelik görüş belirten Ö5 ise “*Doğal materyallerin kullanıldığı ve yaratıcılığa yönlendiren etkinlikler yaptırıyorum.*” yorumunu yapmıştır. Ö8 “*Özellikle geri dönüşebilen materyaller kullanarak yaratıcılığı desteklemeyi hedefliyorum. Çevremdeki her*

materyali değerlendirmeye çalışıyorum.” şeklinde belirtmiştir. Ö1 ise “Sınıfta yeterli materyal olması yaratıcılık için önemli. Sınıfta materyal eksikliğini gideriyorum. Dışarıdan doğal malzemeler getiriyorum.” şeklinde söylemektedir.

Dış mekân (bahçe) materyal ve araçlarında için öğretmenlerin bir kısmı artık materyalleri belirtmektedir. Spor malzemeleri öğretmenlerin bir kısmı tarafından belirtilirken kum havuzu materyalleri, doğal malzemeler, büyüteç ve hayvan yuvalarının ise çok az öğretmen tarafından ifade edildiği belirlenmiştir. Dış mekânda (bahçe) kullanılabilir bazı materyaller ifade edilmiştir ancak ifade edilme düzeyleri düşüktür. Artık materyalleri belirten Ö5 “Bahçede yaratıcılığı desteklerim. Gözlemler yaparız, artık materyalleri değerlendirip kullanıyoruz.” şeklinde ifade etmiştir. Ö9 “Plastik tabaktan raket yaptık. Ufak bir artık materyali oyunlarında kullanabiliyorlar.” şeklinde belirtirken Ö7 ise “Bahçede kompost yapmak için organik atıklar getirmelerini istedik.” olarak ifade etmiştir. Doğal materyaller için Ö4 ün görüşü “Yaratıcılığı desteklemek için bahçede bitki yetiştiriyoruz ve meyve, yaprak toplama etkinlikleri yapıyoruz.” şeklindedir. Spor malzemeleri için görüş belirten Ö1 “Spor aletlerinden, ipler, çemberler, toplar ve benzeri materyaller ile çeşitli oyunlar düzenleyerek yaratıcılıklarını destekliyorum.” derken kum havuzu materyalleri için görüş belirten Ö2 “Kum havuzunda çeşitli materyaller ile oynayarak yaratıcılıkları gelişiyor.” şeklinde ifade etmektedir. Büyüteç için Ö7 “Bahçede büyüteçlerle çeşitli bitkileri, hayvanları ve ağaçları inceliyoruz.” görüşünü ifade etmiştir. Hayvan yuvaları için görüş belirten Ö5 “Okulda bahçede gözlem yapılabilen doğal bir ortamın olması ve bir kümesin olması yaratıcılık konusunda çocuklara katkı sağlıyor.” ifadesini belirtmektedir.

Psikolojik eğitim ortamında motive etme için öğretmenler çoğunlukla her çocuğun kendini rahat ifade etmesini ve özgür çalışmalar yapmalarını sağlamayı belirtmektedirler. Öğretmenlerin bazıları ise çocukların fikirlerini ve hayal dünyalarını desteklemeyi belirtmiştir. Kendini rahat ifade etmesini sağlamayı belirten Ö5 “Çocuğun kendini ifade ettiği, kendi kararlarını verdiği psikolojik ortam olmasını sağlıyorum.” şeklinde ifade ederken Ö6 “Sürekli onları dinlerim ve engellemem. Söz aldıklarında konuştururum onları, kendilerini ifade etmelerini isterim.” şeklinde belirtmiştir. Özgür çalışmalar yapmalarını sağlama için Ö2 “Sanat etkinliklerinde çocukları serbest bırakmaya çalışıyorum. Zaman konusunda kısıtlamıyorum ve özgürce davranmalarına olanak sağlıyorum.” yorumunu yapmıştır. Ö5 ise “Serbest çalışmalar özellikle özgürlük sağlamaktadır. Fakat amacı belli olan etkinliklerde ise çocuklar farklı bir şey yaptığında neden yaptığını soruyorum ama müdahale etmiyorum.” şeklinde ifade etmektedir. Çocuklara fikirleri konusunda destek olmayı belirten Ö6 “Etkinliklerde düşüncelerini yansıtmasını sağlıyor ve destekliyorum. Yapamadım öğretmenim dediklerinde Doğada her şey var, istediğin renkte istediğin şekilde yapabilirsin’ diyerek destekliyor ve çocukların fikirlerini önemli buluyorum. Senin fikirlerin önemli, senin fikirlerine ihtiyaç var diyorum.” yorumunu yapmaktadır. Hayal dünyalarını desteklemeyi ifaden eden Ö4 “Etkinlik sırasında karşılıklı konuşarak yönlendirmeden çocuğun hayal dünyasını yansıtması için sorular soruyorum. Hayal güçlerini kullandırmaya yönelik sorular sorarım. Örneğin Ağaç olsanız ne yapardınız? Polis olsanız hangi kuralları koyardınız?” görüşünü belirtmiştir. Ö2 “Çocuklara olabildiğince, ‘Aaa ne güzel, ne anlatmak istedin’ gibi sorular sorarak ve destekleyici yaklaşarak baskı ortamı yaratmıyorum. Çocuğu destekleyerek hayal dünyasını sergilemesini sağlıyorum.” şeklinde ifade ederken Ö9 ise “Psikolojik olarak desteklemek de önemli ancak öğretmenin deneyimli olması gereklidir. Çocukları belli kalıplara sokmamaya çalışarak hayal güçlerini geliştiriyorum.” yorumunu yapmaktadır. Çocukların soru sormasını destekleme için Ö2 “Bilgin yoksa çocuklar tarafından sorulan soruları cevaplamıyorum, sonrasında cevap veriyorum. Araştırıp bilgiye ulaşıp cevaplıyorum. Eğer bilgin varsa hemen yanıtlıyorum. Çocukların rahatça soru sormalarını istiyorum.” şeklinde belirtmiştir.

Sınıf yönetiminde sınıf kurallarını gereksinime göre esnetme ve sınıf kurallarını çocuklarla birlikte oluşturma için deneyimlerini paylaşan bazı öğretmenlerden Ö3 “Sınıfın belli başlı kuralları var fakat bu kuralları esnetebiliyorum. Etkinliklerden zevk alıyorsa süreyi uzatabiliyorum.” şeklinde ifade ederken Ö6 “Sınıf kurallarını hatırlatırım, önce yapılması gerekenleri söylerim ancak farklı durumlar oluşursa onların düşüncelerini destekliyorum. Önce kuralları uygulayıp sonra istediklerini dikkate alarak yeniden kuralları oluşturuyoruz.” demektedir.

Aileyle işbirliğinde ailenin desteğini almayı belirten Ö6 “Yaratıcılık için ailenin daha fazla bilinçli olması gerekiyor bu nedenle öğretmeni ciddiye almasını sağlamak için aile ile iletişim halinde olmaya çalışıyorum” görüşünü belirtmiştir. Ö5 ise “Yaratıcılık için ailenin desteğinin daha iyi olabileceğini düşünerek davranıyorum.” şeklinde ifade etmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin eğitim ortamındaki güçlükler temasını fiziksel ve psikolojik eğitim ortamındaki güçlükler alt temalarında açıkladıkları belirlenmiştir.

Fiziksel ortamı oluşturma sürecinde yaşanan güçlüklerle yönelik olarak okul öncesi öğretmenlerinin tümü sınıfta yeterli alan bulunmamasını ve sınıfta materyal eksikliği olmasını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı ise bahçede materyal eksiklikleri var şeklinde görüş belirtmiştir. Sınıfta yeterli alan bulunmaması için görüşünü belirten Ö3 “Fiziksel alan yeterli bulmuyorum. Kendi sınıfımı fiziksel ortam açısından yeterli bulmuyorum” ifadesini belirtirken Ö5 “Fiziksel alan yetersizliği nedeniyle sınıflarda merkezler yok. Geçici merkezler oluşturuluyor.” şeklinde ifade etmiştir. Ö9 ise “Yaratıcılığı desteklemek için sınıfta alan yetersiz olduğu için

bahçede zaman geçirmeye çalışıyorum. Merkezimiz yok, oluşturmaya çalışsak da sınıf içerisinde alan yetersizliğine bağlı güvenlik sıkıntısı olduğu için yeterli düzenlemeleri yapamıyoruz. Bazı köşeler çok sivri ve zarar vereceğini düşünüyorum.” yorumunu yapmaktadır. Sınıfta materyal eksikliği olması için görüş bildiren Ö1 *“Sınıfta yaratıcılığı geliştirici materyaller eksik. Değişik materyaller, ilgi çekici materyaller yok.”* yorumunu yapmıştır. Ö2 *“Materyaller yaratıcılığı geliştirici olmalıdır. Sınıfta bu tarz materyaller yok.”* ifadesini belirtmiştir. Bahçede materyal eksiklikleri olması için görüş belirten Ö9 *“Bahçe güzel ama yaratıcılık için kullanışsız. Parktaki materyaller yeterli ve sağlam değil, bazen çocuklar oynamak için tek tek beklemek zorunda kalıyor. Yaratıcılıklarını kısıtlayıcı bu durumlar için bahçede farklı alternatifler oluşturuyorum.”* şeklinde ifade etmiştir. Ö8 *“Bahçeyi yaratıcı olarak kullanmaya çalışsam da yaratıcılığı geliştirici materyal açısından yeterli bulmuyorum. Parkur oyuncakları sürekli bahçede kalamıyor. Değişiklik yapabilirsem parkı bahçeden çıkarırdım. Çocuklara yaratıcılıklarını desteklemek amacıyla parkurlar, toprak alanlar sunardım ve bu fırsatların yaratıcılık açısından verimli olacağını düşünüyorum.”* yorumunu yapmaktadır.

Psikolojik ortamı oluşturma sürecinde, bazı öğretmenler ailenin desteğini almakta zorluk çektiklerini söylemiştir. Ailenin desteğini almakta zorluk görüşünü belirten Ö2 *“Yaratıcılık için aile desteği yani okuldan sonra verilen destek önemli, bunu göremiyoruz.”* yorumunu yapmaktadır. Ö7 *“Yaratıcılık tek başına gerçekleştirecek bir şey değildir aile ile öğretmenin desteği ve beraberliğini gerektirir. Ancak bu konuda yeterli destek bulamıyoruz.”* ifadesini belirtmiştir. Ö8 ise *“Aile boyutunda destek olamıyorum. Yaratıcılığın gelişimi konusunda aile ve okul önemlidir. Çocuklarla iletişimin ve bağın aile ile birlikte okulda sağlanmasının yaratıcılıklarını desteklediğini düşünüyorum.”* yorumunu yapmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamları oluşturma deneyimleri inceleyen bu çalışmada yaratıcılık, gelişimsel yeterlikler, fiziksel eğitim ortamı, psikolojik eğitim ortamı, eğitim ortamındaki güçlükler olarak açıklanan temalar önemli bulgular olarak ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın bulgularına göre okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılığın özgün bir fikir, ürün ortaya koymak olduğu görüşünü taşıdıkları belirlenmiştir. Benzer bir biçimde alanyazında yaratıcılık orijinal bir fikir, özgün bir bakış açısı ya da alışılmamış bir düşünce olarak ifade edilmektedir (Beghetto ve Kaufman, 2014; Çeliköz, 2017; Sternberg, 2005; Kuru Turaşlı, 2010). Bir başka araştırmanın içerisinde ise yaratıcılık ile ilgili hayal gücü farklı ve sıradanlıktan uzak gibi ifadeler yer almaktadır (Doğan Altun ve Ekinci Vural, 2017). Diğer bir bulgu olan okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamlarının çocuğun gelişimsel yeterlikleri üzerindeki etkisinde ise sosyal duygusal yeterliklerden kendini rahat ifade etme, kendini rahat hissetme, materyalleri yaratıcı kullanma görüşlerinin çoğunlukla ifade edildiği belirlenmiştir. Alanyazında yaratıcılığın güçlendirildiği ortamlarda bireylere kendisi olma özgürlüğü verildiği (Sungur, 1992), bağımsızlık ve çocuğun kendine güvende hissetmesi gibi kişilik özelliklerinin desteklendiği (Karlıdağ ve Gönen, 2019) ve yaratıcılıkla ilgili bir düşünme yapısı olan ıraksak düşünmenin bir nesne ya da eşya için yeni fikirler oluşturmayı içerdiği belirtilmektedir (Üstündağ, 2009). Benzer bir biçimde Eckhoff (2011) okul öncesi öğretmen adaylarının yaratıcılığı en çok orijinal yollar ile düşünme olarak tanımladıklarını ve yaratıcılıkla birlikte gelişimsel olarak özgüven ve farklı düşünme becerilerinin geliştiğini belirlemiştir. Isenberg ve Jalongo (1997) çocukların kendini rahat hissettiği ve kendini rahat ifade ettiği ortamlarda daha yaratıcı olduklarını belirtmektedir. Bu çalışmaya katılan öğretmenlerin okul öncesinde yaratıcılık ve yaratıcı ortamların çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerine yönelik alanyazın ile tutarlı görüş içinde oldukları görülmektedir. Ayrıca elde edilen gelişimsel yeterlik alt temalarının MEB okul öncesi eğitim programının gelişim alanları ile uyumlu bir görünüm sergilemektedir. Ancak bu noktada tüm katılımcıların hem yaratıcılığın tanımı hem de yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamlarının çocuğun gelişimsel yeterlikleri üzerindeki etkisine yönelik daha fazla bilgi sahibi olmalarının yaratıcılığı geliştiren ortamları oluşturmalarını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Çalışmanın diğer bir bulgusunda okul öncesi öğretmenleri deneyimlerine dayalı olarak yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamlarındaki sınıf ortamı (iç mekân) materyal ve araçlarının bazılarını yoğun olarak ifade etmişlerdir. Yaratıcılığın gelişimine yönelik sınıf ortamı materyal ve araçlarında öğretmenlerin tümü teknolojik araçları belirtmiştir. Teknoloji ve yaratıcılık arasında karşılıklı etkileşim ve iletişim bulunmaktadır (Çiçek, 2011; Marsh ve diğ., 2018; McPake, Plowman ve Stephen, 2013). Bu nedenle bilgisayar yoluyla eğitim çocuğun yaratıcılık becerilerinin gelişiminde etkili olmaktadır (Beaty, 2000; Kubanç, 2014; Sayan, 2016). Okul öncesi dönemde teknoloji kullanımı ile yaratıcılığın geliştirilebildiği belirtilmektedir (Kubanç, 2014; Liu, Lin, Liou, Feng ve Hou, 2013; Sayan, 2016). Okul öncesi dönemde 21. yüzyıl becerilerinden yaratıcılık ve yenilik becerilerinin geliştirilmesinde genel olarak teknoloji tabanlı etkinlikler kullanılmaktadır. Diğer bir çalışmada, beş yaş grubundaki çocukların teknoloji tabanlı etkinlikler yoluyla yaratıcı düşüncülerinin geliştiği ifade edilmektedir (Liu ve diğ., 2013). Eğitim ortamlarında teknolojinin kullanılmasıyla çocukların sanal dünyada gördüklerini yaratıcılıkları sayesinde hayal ettikleri ve böylelikle çocukların aktif bir biçimde düşünerek bilişsel gelişimlerinin desteklendiği açıklanmaktadır (Akkoyunlu ve Tuğrul, 2002). Alanyazında öğrenme merkezlerinin yaratıcılığı destekler nitelikte materyallere sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır (Karlıdağ, 2021). Geçici

merkez materyalleri yaratıcı eğitim ortamları oluşturmada öğretmenlerin çoğunluğu tarafından ifade edilmiştir. Sınıfta geçici merkezlerin yaratıcılığı desteklemesi görüşüne yönelik olarak Ömeroğlu ve Turla (2001) okul öncesi eğitim döneminde yaratıcılığı geliştirmek için sınıflarda çocukların bir günlük etkinlik sürecinde köşelerin tümünden yararlanacakları şekilde bir düzenlemenin gerekliliğini ifade etmektedirler. Çocuğun yaratıcılığını geliştirmek için öğrenme merkezlerinin öneminden bahsedilmekte ve öğrenme merkezlerinin çocuğun yaratıcılığını geliştirecek biçimde düzenlenmesi vurgulanmaktadır (Beghetto ve Kaufman, 2014; Kubanç, 2014; Mayesky, 2012; Üstündağ, 2009; Yıldız ve Şener, 2007). Ayrıca okul öncesi dönemde öğrenme merkezlerinde çok farklı şekilde materyaller bulunması yaratıcılığı geliştirmektedir (Çelik ve Kök, 2007; Öztürk Aynal, 2015; Yılmaz, 2011). Öğretmenlerin bir kısmı da kitapların yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamlarında bulunan materyallerden olduğunu iletmiştir. Kitaplar aracılığı ile okul öncesi dönemde yaratıcılık desteklenmektedir (Beaty, 2000). Cingi (2022) etkileşimli kitap okuma etkinliklerinin 60-72 aylık çocukların yaratıcılıklarının gelişiminde etkili olduğunu saptamıştır. Yazıcı Bolay Belen, Yaman Baydar, Okutan ve Aksu (2019) 61-66 aylık çocukların öykü temelli etkinliklere katılımını sağlamışlar ve yaratıcılıklarının olumlu etkilendiğini bulmuşlardır. Chew ve Eau, (2017) kitap okumanın 4-5 yaş çocuklarının akıcılık, orijinallik ve detaylandırma yaratıcılık puan türlerinde olumlu etkileri olduğunu saptamışlardır.

Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamlarındaki dış mekân (bahçe) materyal ve araçlarına yönelik deneyimleri incelendiğinde, bazı öğretmenler tarafından artık materyaller söylenmiştir. Alanyazında bahçe araç gereçlerinin yaratıcılığı desteklediği unutulmadan mutlaka okul öncesi eğitim kurumlarında çocuğa uygun tek başına ya da grup şeklinde oyunların yürütebileceği, araç gereçlerin bulunduğu bir bahçe planlanması gerektiğini ifade etmektedirler (Acar, 2014; Leggett, 2017; Ömeroğlu ve Turla, 2001). Eğitimde dış mekânın da etkin bir öğrenme ortamı sayıldığı, doğada olmanın çocukların yaratıcılıklarını ve buna bağlı olarak üretkenliklerini arttığı, doğa ile iç içe olunması gerektiği vurgulanmıştır (Kösem, 2022). Zembat, Tosun, Çalış ve Yılmaz (2020) okul öncesi öğretmenlerinin artık materyaller hakkındaki görüşlerini inceledikleri araştırmalarında, artık materyal kullanımının çocuklara katkılarının neler olduğu sorusuna öğretilenlerin en çok yaratıcılığı/hayal gücünü geliştirir şeklinde yorum getirdikleri saptanmıştır. Doğada bulunan nesnelere (ağaç, çalı, çim, kum vb.) kullanılması sonucu hayal gücü ve yaratıcılığın artması gözlemlenebilir (Louv, 2017). Doğanın içerisinde mekân, zaman, materyal bolluğu ve yetişkin desteğinin olduğu doğal ortamların çocuğun yaratıcılığı ve hayal gücü üzerinde etkileri olduğu ifade edilmektedir (Kiewra ve Veselack, 2016). Dış mekânlarda zaman geçiren çocukların yaratıcılıklarının geliştiği vurgulanmaktadır (Atchley, Strayer ve Atchley, 2012; Ernst ve Burçak, 2019; Kellert, 2005; Özdemir, 2011). Elde edilen bulgular doğrultusunda okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılık için sınıf ortamı materyal ve araçlarında doğal ve artık materyalleri yeterince vurgulamamış olmaları dikkati çekmektedir. Oysaki bu materyaller alanyazında yaratıcılığın gelişimini destekleyen önemli materyaller olarak gösterilmektedir. Okul öncesi dönemde yaratıcılığın gelişimine yönelik dış mekân (bahçe) materyal ve araçları açısından çok az sayıda görüş ifade etmişlerdir. Bunların içinde en sık ifade edilen görüş artık materyaller olmuştur. Artık materyallerin sınıf ortamında kullanımı çok az belirtilirken dış fiziksel ortamda daha fazla kullanıldığı ifade edilmektedir. Sınıf ortamında mekân yetersizliği nedeniyle düzen ve temizliğin korunmak istenmesinin bu deneyimlerin oluşmasını etkilemiş olabileceği söylenebilir. Ayrıca öğretmenler tarafından yaratıcılığı geliştirmek amacıyla sınıfta teknoloji kullanımının yoğunluğu belirtilmiş olmasının önemli bir bulgu olduğu düşünülmektedir. Teknolojik araçların sınıf ortamında yaratıcılığı desteklemek için kullanılması olumlu bir durumdur. Ancak öğretmenler tarafından yaratıcılığı geliştirici etkinliklerde kullanılacak farklı materyalleri ve bu etkinlikler için yeterli alanı bulamıyor olmalarının da teknolojik araçların sınıf ortamında yoğun olarak kullanımını etkilemiş olabileceği düşünülmektedir.

Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamlarındaki psikolojik eğitim ortamı için öğretmenlerin motive etme deneyimlerine bakıldığında her çocuğun kendini rahat ifade etmesini sağlama, özgür çalışmalar yapmalarını sağlama ve çocuklara fikirleri konusunda destek olmayı ifade ettikleri belirlenmiştir. Çocuğun kendini rahat ifade etmesini sağlama görüşüne yönelik olarak Darıca (2003) okul öncesi dönemde yaratıcılığın geliştirileceği ortamın çocuğun kendini rahat hissedebileceği bir ortam olmasını gerektiğini belirtmektedir. Yılmaz (2021) okul öncesi öğretmenleri ile yaptığı çalışmada yaratıcı eğitim ortamında çocukların kendilerini ifade etmelerine izin verilmeli, merak duygularını artırıcı etkinlikler ve oyunlar tasarlanmalı, çocuklar belli kalıplara sokulmamalı, çocukların kendilerini ve çevrelerini keşfetmelerine izin verilmeli şeklinde görüşlere ulaşmıştır. Leggett ve Ford (2013) göre eğitimciler açık uçlu sorular sorma, alternatifler arama, düşünceleri destekleme, olasılıkları arama, çocukları cesaretlendirme gibi stratejiler kullanarak çocuğun kendini rahat hissedebileceği yaratıcılığın gelişimini destekleyen bir ortam oluşturmaktadır. Yıldız ve Şener (2007) bir çocuk grubuna komik içerikli diğer çocuk grubuna ise ciddi içerikli film izletildiğini ve izledikten hemen sonra çocukların yaratıcılık testine katıldığını belirtmektedirler. Komedi filmi izleyen çocukların yaratıcılıklarının daha yüksek çıktığını aktarmaktadırlar. Her çocuğun kendini rahat ifade etmesini sağlamak için alanyazında Salı (2019) çocuğun kendi düşüncesini ortaya çıkarmasına yardımcı olmanın yaratıcılık için önemli olduğunu belirtmektedir. Özgür çalışmalar yapmalarını sağlamak açısından bakıldığında Sungur'a (1992) göre yaratıcılık için özgürlüğe gereksinim vardır ve çocuğa etkinlikler sırasında özgür olma

fırsatı verilmelidir. Benzer bir biçimde Kara ve Şenççek (2015) yaratıcılık için öğretmenin sınıf içerisinde özgür ve demokratik ortam oluşturması gerektiğini belirtmektedirler. Sönmez Ektem (2017) okul öncesi öğretmen adaylarının uygulama okullarındaki gözlemlerine dayalı olarak okullarda yaratıcılığı geliştirmek için özgür öğrenme ortamları oluşturulmalı şeklinde görüş belirttiklerini saptamıştır. Turdieva (2021) çocukların yaratıcılıklarını arttırmak için yeni fikirler üretmeye teşvik etmenin, kendilerini özgürce ifade edebilecekleri ortamlar oluşturmanın, çocukların grup içerisinde olmalarına olanak sağlamanın, her çocuğa özel bir yaklaşım benimseyerek gözlemci ve dikkatli olunmasının çocukların yaratıcılıklarında olumlu etkileri olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda çocukların kendilerini rahat hissedecekleri ortamlarda bulunmaları yaratıcılıklarını olumlu olarak etkilemektedir. Bu nedenle psikolojik eğitim ortamlarının yaratıcılık açısından çocukların kendilerini rahat hissedecekleri, rahat bir şekilde ifade edip özgür çalışmalar yapabilecekleri psikolojik ortamlar olmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmaya katılan öğretmenlerin her çocuğun kendini rahat ifade etmesini sağlayan bir psikolojik ortam oluşturmayı sıklıkla belirtmiş olmalarından dolayı bu konuda farkındalıklarının yüksek olduğu düşünülmektedir.

Okul öncesi dönemde yaratıcılığı geliştiren psikolojik eğitim ortamında öğretmenler sınıf yönetimi ve aileyle işbirliği alt temalarına yönelik deneyimlerini belirtmişlerdir. Okul öncesi dönemde öğretmenlerin sınıf yönetiminde, ailenin ise evde demokratik yaklaşımlar göstermelerinin önemine değinilmektedir (Üstündağ, 2009; Yıldız ve Şener, 2007). Ayrıca alanyazında yaratıcılığı destekleyen öğretmenlerin sınıf yönetiminde daha rahat ve etkili olabildikleri belirtilmektedir (Zembat, İçli Küsmüş ve Yılmaz, 2018). Öğretmenlerin yaratıcılığı geliştiren psikolojik eğitim ortamı için çoğunlukla motive etme alt temasına yönelik deneyimlerini paylaştıkları belirlenmiştir. Sınıf yönetimi ve aileyle işbirliği alt temalarına ilişkin olarak ise daha az yorum yapmış olmalarına dayalı olarak bu alt temalarda hem bilgi hem de uygulama düzeyinde daha fazla desteğe gereksinimleri olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın bulgularına göre okul öncesi öğretmenlerinin tümü yaratıcılığı geliştiren fiziksel eğitim ortamındaki güçlükler alt temasındaki deneyimlerinde sınıfta yeterli alan bulunmaması ve sınıfta materyal eksikliği olması görüşlerini belirtmişlerdir. Alanyazın incelendiğinde, benzer olarak sınıf alanın yapılan etkinlikler ve çocuk sayısı için uygun yeterlikte olmasının yaratıcılık üzerinde de etkili olduğu belirtilmektedir (Isenberg ve Jalango, 1997). Polat (2014) ECERS-R Okulöncesi Eğitim Ortamını Değerlendirme Ölçeği ve Williams Yaratıcılık Değerlendirme Ölçeği'nin Farklı Düşünme Testlerini kullanarak yaptığı araştırmasında okul öncesi eğitim kurumlarında fiziksel kalitenin çocukların yaratıcılıklarına olumlu etkisini belirlemiştir. Benzer bir biçimde çevresel faktörlerin çocukların yaratıcılığı üzerinde önemli etkisi olduğu ifade edilmiş ve zengin materyal, malzeme sunulan eğitim ortamlarının yaratıcı düşünme üzerinde olumlu etkiler yarattığı sonucuna ulaşılmıştır (Pandit ve Neogi, 2016). Yaratıcı etkinliklere uygun fiziksel düzenlemeler yapma için benzer olarak Özdemir ve diğerleri (2007) okul öncesi eğitim kurumlarındaki iç mekân düzenlemelerinin etkinliklerin uygulamasına kolaylık ve rahatlık sağlaması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Sınıfta yeterli alan yaratmaya yönelik olarak Yıldırım (2015) çocuklara sunulan alanın yeterli olmasının çocukların yaratıcılığını olumlu yönde etkilediğini ve yaratıcı düşünmeyi destekleyen ortamlarda öğretmenin bazen geniş hareket alanı bırakırken bazen de küçük özel alanlar oluşturabileceğini belirtmektedir. Eckhoff (2011) okul öncesi öğretmen adaylarının yaratıcılığın gelişimini etkileyen faktörler arasında en fazla sıklıkta çevreyi ifade ettiklerini belirlemiştir. Isenberg ve Jalango (1997) yaratıcı etkinliklere uygun fiziksel düzenlemeler yapmak için esnek, taşınması basit, yapılandırmamış materyallerin sınıfta bulunmasının uygun düzenlemeler yapmayı kolaylaştırdığını vurgulamaktadırlar. Aynı şekilde Davies ve diğerleri (2013) fiziksel çevre ile ilgili olarak iç ve dış alanların esnek kullanımının çocukların yaratıcılığını destekleyebileceğini belirtmektedir.

Sınıfta materyal eksikliği olması görüşüne yönelik olarak Kara (2007) öğretmen görüşlerine göre okul öncesi dönemde 5-6 yaş grubundaki çocukların yaratıcılık düzeylerini etkileyen faktörün etkinliklerde çeşitli malzemelerin kullanılması olduğunu belirlemiştir. Çevre zenginliği ve olanak sağlanması çocukların çizimlerinde ve yaratıcılıklarında olumlu etkiler yapmaktadır (Hakimi Manesh, Mojdehi ve Tashakkori, 1984; Feeney ve Moravick, 1987). Öztürk Aynal (2010) yaratıcı bir öğretmenin sınıfta yeterli materyalin sağlanması için maliyet olarak düşük ve doğal-geri dönüşümlü malzemelerden çok farklı materyaller, düzenlemeler yapabileceğini belirtmektedir. Okul öncesi eğitim döneminde yaratıcılığı destekleyen ortamlarda kullanılan materyallerin çocukların ilgisini, hayal gücünü canlı tutacak nitelikte olması ve bol miktarda olması önerilmektedir (Isenberg ve Jalango, 1997; Pekdoğan ve Kanak, 2016; Salı, 2019; San, 1979b). Buna bu çalışmada, öğretmenlerin yaratıcılık açısından hem sınıfta hem de bahçede sorunlar olduğunu yoğun olarak belirtmiş olmaları fiziksel ortamın halihazırda yaratıcılığı geliştirmeye çok uygun olmadığını düşündürmektedir. Benzer olarak sınıfta yeterli materyal olmamasını vurgulamış olmalarından dolayı materyal açısından da yeterli bir ortam olmadığı düşünülmektedir. Bu eksikliğin hem materyal çeşitliliği yani uyaran fazlalığı açısından hem de doğrudan yaratıcılığı geliştiren materyaller açısından olduğu söylenebilir. Yaratıcılığın geliştirilmesinde fiziksel ortam koşulları açısından öğretmenlerin güçlük yaşıyor olmalarının önemli bir bulgu olduğu ve güçlüklerin giderilmesinin, gereksinimlerin karşılanmasının önem taşıdığı düşünülmektedir.

Diğer bir bulgu olan okul öncesi dönemde yaratıcılığı geliştiren psikolojik eğitim ortamındaki güçlükler alt temasındaki deneyimlerinde ise ailenin desteğini almada zorluk en fazla sıklıkla belirtilen görüştür. Kara ve Şençiçek (2015) yaratıcılığın desteklenip geliştirilebilecek bir özellik olduğunu vurgulamış ve bu noktada ailenin yaratıcı çocuğun gelişiminde etkin rol oynadığını ifade etmişlerdir. Elibol (2010) öğretmenlerin çocuğun yaratıcılığını geliştirmek için ailenin desteğine gereksinimi olduğunu söylemektedir. Ailenin desteğini almak için Ünlüer (2010) okul öncesi dönemde öğretmenin aileyle yaratıcılığı evde nasıl geliştirileceği konusunda iletişime geçebileceğini ve aileyi sınıf etkinliklerine katarak çocukların yaratıcılıklarını geliştirmek için onlardan yardım alabileceğini belirtmektedir. Okul öncesi dönemde yaratıcılığı geliştiren psikolojik ortamı oluşturma sürecinde yaşanan güçlükler temasında, ailenin desteğini almada zorluk yaşandığı belirtilmiş olmasından dolayı yaşanan güçlüklerin her iki taraf açısından da neden kaynaklandığının üzerinde durulmasının ve yaratıcılığın geliştirilmesi boyutunda aile katılımı çalışmalarının gözden geçirilmesinin önemli olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamları oluşturmaya yönelik deneyimlerinden alanyazınla uyumlu bilgilere sahip oldukları ve uygulamalar gerçekleştirdikleri ancak yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamları oluşturma sürecinde bazı güçlükler yaşadıkları ve katılımcı öğretmenlerin sınıfta yeterli alan ve materyal bulamamaktan kaynaklı yaşadıkları güçlükleri vurguladıkları belirlenmiştir. Ayrıca teknolojik araçların yaratıcılığı geliştirmek amacıyla öğretmenler tarafından en yoğun kullanılan araç olduğu ve yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamının çocuğun en çok sosyal-duygusal yeterlikleri üzerinde etkisi olduğuna yönelik deneyimlerini ifade ettikleri ortaya konmuştur.

Öneriler

Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamları oluşturma deneyimlerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışma neticesinde elde edilen bulgular doğrultusunda derlenen öneriler aşağıda sıralanmaktadır:

- Okul öncesi eğitim kurumlarında yaratıcılığı destekleyen fiziksel koşullar için başta MEB, özel vakıflar, yerel bazı toplulukların desteği sağlanarak yaratıcılığı geliştiren materyaller nicelik olarak artırılabilir, bina ve bahçe özellikleri yaratıcılığı destekler hale getirilebilir.
- MEB tarafından eğitimde kalite çalışmaları kapsamında yaratıcılık ve yaratıcılığı etkileyen eğitim ortamlarının oluşturulması gibi konularda öğretmenlere kendilerini geliştirebilecekleri hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.
- Okul öncesi öğretmenleri yaratıcı eğitim ortamlarına yönelik yenilikleri takip edebilirler ve güncel konularda bilgi sahibi olabilirler.
- Öğretmenler sınıf yönetiminde çocukların kendilerini ifade etmelerine fırsat verebilir, her düşünceye saygı duyulması gerektiğini model olarak öğretebilir ve farklı düşünceleri destekleyebilir.
- Bu çalışmada okul öncesi dönemde yaratıcılığı geliştiren eğitim ortamı nitel yöntemle dayalı olarak araştırılmıştır. Başka çalışmalarda nicel yöntemler kullanılarak araştırılabilir.
- Bu çalışmanın örneklemini bağımsız bir anaokulunda görev yapan öğretmenler oluşturmuştur. Başka çalışmalarda örneklem ilkokullara bağlı ana sınıflarında öğretmenlik yapan öğretmenlerden oluşturulabilir.
- Gelecek araştırmalarda okul öncesi dönemde yaratıcılığı geliştiren psikolojik ve fiziksel ortama yönelik deneysel çalışmalar yapılabilir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar olarak bu araştırmayı etkileyebilecek mali ya da mali olmayan herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederiz.

Mali Destek

Yazarlar olarak bu araştırma ile ilgili herhangi bir kamu, ticari veya kâr amacı gütmeyen kuruluştan mali destek almadığımızı beyan ederiz.

Etik Kurul İzin Bilgisi: Bu araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 19/04/2022 tarihli ve 246423/2 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

Kaynakça / References

- Acar, H. (2014). Learning environments for children in outdoor spaces. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 141, 846-853. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.05.147
- Akkoyunlu, B. ve Tuğrul, B. (2002). Okulöncesi çocukların ev yaşantısındaki teknolojik etkileşimlerin bilgisayar okuryazarlığı becerileri üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), 12-21.
- Alfuhaiği, S. S. (2015). School environment and creativity development: A review of literature. *Journal of Educational and Instructional Studies*, 5(2), 33-37.
- Altay, M. (2018). *Okul öncesi eğitim kurumlarında, öğrenme merkezlerinin düzenlenmesinin ve kullanılmasının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Atchley, R. A. Strayer, D. L., & Atchley P. (2012). Creativity in the wild: Improving creative reasoning through immersion in natural settings. *PloS One* 7(12), e51474. doi: 10.1371/journal.pone.0051474
- Beaty, J. J. (2000). *Skills for preschool teachers* (6th ed.) New Jersey: Merrill Publisher.
- Beghetto, R. A., & Kaufman, J. C. (2014). Classroom contexts for creativity. *High Ability Studies*, 25(1), 53-69. doi: 10.1080/13598139.2014.905247
- Bentley, T. (1999). *Takımınızın yeteneklerini geliştirmede yaratıcılık*. (1. baskı) (O. Yıldırım, çev.). İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (28. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cameron, P., A. (2010). *Preschool environments, relationships and creative skills: A case study*. (Unpublished doctoral dissertation). University of Walden, Minneapolis.
- Chan, S., & Yuen, M. (2014). Personal and environmental factors affecting teachers' creativity-fostering practices in Hong Kong. *Thinking Skills and Creativity*, 12, 69-77. doi: 10.1016/j.tsc.2014.02.003
- Chew, F. P., & Eau, K. L. (2017). Creativity teaching through e-book reading program among the children in Malaysia. *Advanced Science Letters*, 23(3), 2043-2047. doi: 10.1166/asl.2017.8588
- Cingi, M. A. (2022). *Etkileşimli kitap okuma etkinliklerinin 60-72 aylık çocukların yaratıcılıklarına etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çelik, M. ve Kök, M. (2007). Okulöncesi eğitim kurumlarında eğitim ortamı ve donanımının önemi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(15), 158-170.
- Çeliköz, N. (2017). Okul öncesi dönem 5-6 yaş çocukların yaratıcılık düzeylerinin incelenmesi. *Yıldız Journal of Educational Research*, 2(1), 1-25.
- Çiçek, I. (2011). Teknoloji geliştirmede yaratıcılığı yönetmek. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 45-55.
- Dababneh, K., Ihmeideh, F. M., & Al-Omari, A. A. (2010). Promoting kindergarten children's creativity in the classroom environment in Jordan. *Early Child Development and Care*, 108(9), 1165-1184. doi: 10.1080/03004430902872950
- Darıca, N. (2003). *Yaratıcı etkinlikler uygulama kitabı* (1. baskı). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Davies, D., Jindal Snape, D., Collier, C., Digby, R., Hay, P., & Howe, A. (2013). Creative learning environments in education: A systematic literature review. *Thinking Skills and Creativity*, 8, 80-91. doi: 10.1016/j.tsc.2012.07.004
- Demiriz, S., Karadağ, A. ve Ulutaş, İ. (2011). *Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim ortamı ve donanımı* (2. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Doğan Altun, Z. ve İkinci Vural D. (2017). Okul öncesi dönemde düşünme becerileri: Öğretmen görüşleri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (44),214-224.
- Eckhoff, A. (2011). Creativity in the early childhood classroom: Perspectives of preservice teachers. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 32(3), 240-255. doi: 10.1080/10901027.2011.594486
- Elibol, F. (2010). Okul öncesinde yaratıcılık eğitiminde ailenin rolü. E. Ç. Öncü (Ed.), *Erken çocukluk döneminde yaratıcılık ve geliştirilmesi* (7. baskı) içinde (ss. 192-206). Ankara: Pegem Akademi.

- Erdođdu, Y. (2006). Yaratıcılık ile öğretmen davranışları ve akademik başarı arasındaki ilişkiler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(17), 95-106.
- Ernst, J., & Burçak, F. (2019). Young children's contributions to sustainability: The influence of nature play on curiosity, executive function skills, creative thinking, and resilience. *Sustainability*, 11(15), 4212(1-22).
- Feeney, S., & Moravick, E. (1987). A thing of beauty: Aesthetic development in young children. *Young Children*, 42(6), 7-15.
- Gültekin Akduman, G. (2016). Okul öncesi eğitimin tanımı ve önemi. G. Uyanık Balat (Ed.), *Okul Öncesi Eğitime Giriş* (6. baskı) içinde (ss. 2-17). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Hakimi Manesh Y., Mojdehi, H., & Tashakkori, A. (1984). Short communication: Effects of environmental enrichment on the mental and psychomotor development of orphanage children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 25(4),643-650. doi: 10.1111/j.1469-7610.1984.tb00178.x
- Isenberg, J. P., & Jalongo, M. R. (1997). *Creative expression and play in early childhood* (2nd ed.). New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Kandır, A. ve Kurt, F. (2010). *Proje temelli okul öncesi eğitim programı* (1. baskı). İstanbul: Morpa Yayınları.
- Kara, A. (2007). *Okul öncesi dönemde 5-6 yaş grubu çocukların yaratıcılık düzeylerini etkileyen faktörlere ilişkin öğretmen görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kara, Ş. ve Şençipek, S. (2015). Yaratıcı çocuk yetiştirmede problemler ve çözüm önerileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 90-97.
- Karakale, S. (2000). Yaratıcılık ve yaratıcılığın geliştirilmesinde eğitimcilerin rolü. *Yaşadıkça Eğitim*, (67),11-15.
- Karlıdağ, İ. ve Gönen, M. (2019). Okul öncesi eğitim ortamının kalitesinin çocukların yaratıcılığa etkisi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 8(4), 928-960.
- Karlıdağ, Ö. İ. (2021). Creating learning environments in preschool classrooms: Perspectives of pre-service preschool teachers. *International Journal of Progressive Education*, 17(3), 327-342. doi: 10.29329/ijpe.2021.346.21
- Kartal, H. (2005). *Erken çocukluk eğitim programlarından Anne-Çocuk Eğitim Programı'nın 6 yaş grubundaki çocukların bilişsel gelişimlerine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Kellert, S. (2005). *Building for life: Understanding and designing the human-nature connection* (1st ed.). Washington, DC: Island Press.
- Kiewra, C., & Veselack, E. (2016). Playing with nature: Supporting preschoolers' creativity in natural outdoor classrooms. *The International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 4(1),70-91.
- Kösem, M. (2022). *Okul öncesi eğitim kurumlarında yönetici ve öğretmenlerin dış oyun alanlarının kullanımı ve materyallerinin niteliğine ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Kubanç, Y. (2014). Okul öncesi eğitim kurumlarının fiziki durumunun incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 665-688.
- Kuru Turaşlı, N. (2010). Yaratıcılıkta temel kavramlar ve yaratıcılığın doğasını anlamak. E. Ç. Öncü (Ed.), *Erken çocukluk döneminde yaratıcılık ve geliştirilmesi* (7. baskı) içinde (ss. 2-14). Ankara: Pegem Akademi.
- LeCompte, M. D., & Goetz, J.P. (1982). Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Review of Educational Research*, 52, 31-60.
- Leggett, N. (2017). Early childhood creativity: Challenging educators in their role to intentionally develop creative thinking in children. *Early Childhood Education Journal*, 45(6), 845-853. doi: 10.1007/s10643-016-0836-4
- Leggett, N., & Ford, M. (2013). A fine balance: Understanding the roles educators and children play as intentional teachers and intentional learners within the early years learning framework. *Australasian Journal of Early Childhood*, 38(4), 42-50.
- Liu, E. Z.-F., Lin, C.-H., Liou, P.-Y., Feng, H.-C., & Hou, H.-T. (2013). An analysis of teacher student interaction patterns in a robotic course for kindergarten children: A pilot study. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 12(1), 9-18.

- Louv, R. (2017). *Doğadaki son çocuk, çocuklarımızdaki doğa yoksunluğu ve doğanın sağaltıcı gücü*. (C. Temürçü, çev.). Ankara: Tübitak Yayınları.
- Makhmalbaf, A., & Yi-Luen Do, E. (2007). Physical environment and creativity: Comparing children's drawing behavior at home and at the bookstore. *International Association of Societies of Design Research*.
- Marton, F. (1986). Phenomenography: A research approach to investigating different understandings of reality. *Journal of Thought*, 21(3), 28-49.
- Marksberry, L. M. (1963). *Foundation of creativity* (1st ed.). New York: Harper & Row Publishers.
- Marsh, J. Plowman, L. Yamada-Rice, D. Bistop, J. Lahmar, J., & Scott, F. (2018). Play and creativity in young children's use of apps. *British Journal of Educational Technology*, 49(5), 870-882.
- Mayesky, M. (2012). *Creative activities for young children* (10th ed.). Wadsworth: Cengage Learning.
- Mcpake, J. Plowman, L., & Stephen, C. (2013). Pre-school children creating and communicating with digital technologies in the home. *British Journal of Educational Technology*, 44(3), 421-431.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Miller, S. (2003). Analysis of phenomenological data generated with children as research participants. *Nurse Researcher*, 10(4), 68-82.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara. <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf> adresinden elde edildi.
- Oktay, A. (2007). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem* (6. baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Ömeroğlu, E. ve Turla, A. (2001). Okulöncesi dönemde yaratıcılık eğitimi ve desteklenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, (151), 49-53.
- Özdemir, A. (2011). Okul bahçesi peyzaj tasarım anlayışındaki değişim ve bu değişimin uygulamaya yansımalarının Bartın kenti örneğinde irdelenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 13(19), 41-51.
- Özdemir Beceren, Y. (2012). Okul öncesi eğitim ortamları. R. Zembat (Ed.), *Okul öncesi eğitime giriş* (1. baskı) içinde (ss. 180-199). Ankara: Hedef Yayıncılık.
- Özdemir, S., Bacanlı, H. ve Sözer, M. (2007). *Türkiye'de okul öncesi eğitim ve ilköğretim sistemi temel sorunlar ve çözüm önerileri*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Özerbaş, M. A. (2011). Yaratıcı düşünme öğrenme ortamının akademik başarı ve bilgilerin kalıcılığına etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 675-705.
- Özkan, H. (2016). *Okul öncesi eğitim kurumlarındaki öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri ile öğretmenlerin yaratıcılık gelişimine ve okul öncesi eğitim programına yönelik görüşleri ve uygulamaları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Özkubat, S. (2013). Okul öncesi kurumlarında eğitim ortamlarının düzenlenmesi ve donanım. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 58-66.
- Öztürk Aynal, Ş. (2015). Eğitimde yaratıcılık. E., Ç. Öncü (Ed.), *Erken dönemde yaratıcılık ve geliştirilmesi* (4. baskı) içinde (ss. 100-118). Ankara: Pegem Akademi.
- Pandit, N., & Neogi, S. (2016). A study on the impact of pre-school factors on creativity of young children. *International Journal of Home Science*, 2(2), 94-96.
- Patton, M., Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Pekdoğan, S., & Kanak, M. (2016). A qualitative research on active learning practices in pre-school education. *Journal of Education and Training Studies*, 4(9), 232-239. doi: 10.11114/jets.v4i9.1713
- Polat, A. E. (2014). *Okul öncesi eğitim kurumlarındaki kalitenin çocuğun yaratıcılığına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Salı, G. (2019). Çocuklarda yaratıcılığın gelişimine ilişkin boylamsal bir araştırma. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(4), 1574-1589. doi: 10.17240/aibuefd.2019
- San, İ. (1979a). *Sanatsal yaratma çocukta yaratıcılık* (2. baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- San, İ. (1979b). Yaratıcılık iki düşünme biçimi ve çocuğun yaratıcılık eğitimi. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 12(1), 117-190.

- Sayan, H. (2016). Okul öncesi eğitimde teknoloji kullanımı. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(13), 67-83.
- Sungur, N. (1992). *Yaratıcı düşünce* (1. baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Sharma, R. (2016). Effect of school and home environments on creativity of children. *MIER Journal of Educational Studies Trends and Practices*, 1(2), 38-57. doi: 10.52634/mier/2011/v1/i2/1614
- Sönmez Ektem, I. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının görüşlerine göre uygulama okullarındaki etkinliklerin yaratıcılık bağlamında değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26), 524-546. doi: 10.14520/adyusbd.336491
- Sternberg, R. J. (2005). Creativity or creativities? *International Journal of Human- Computer Studies*, 63(4), 370-382. doi: 10.1016/j.ijhcs.2005.04.003
- Şahin, E., & Türkün Dostoğlu, N. (2012). The importance of preschoolers' experience in kindergarten design. *METU JFA*, 29(1), 301-320. doi: 10.4305/metu.jfa.2012.1.17
- Torrance, E. P. (1969). *Creativity: What research says to the teacher*. Washington, DC: National Education Association.
- Turdieva, M. J. (2021). *Preschool age is important time to focus on creativity*. Oral Presentation, II. International Scientific Conference: Technologies, Tools and Strategies for Scientific Research Implementation, Lviv, Ukraine.
- United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF] (2019). *A world ready to learn*. USA: UNICEF. Retrieved from <https://www.unicef.org/media/57926/file/A-world-ready-to-learn-advocacy-brief-2019.pdf>
- Ünlüer, E. (2010). Okul öncesinde yaratıcılık eğitimde ailenin rolü. E. Ç. Öncü (Ed.), *Erken çocukluk döneminde yaratıcılık ve geliştirilmesi* (1. baskı) içinde (ss. 192-205). Ankara: Pegem Akademi.
- Üstündağ, T. (2009). *Yaratıcılığa yolculuk* (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yazıcı, E., Bolay Belen, H., Yaman Baydar, I., Okutan, N. Ş. ve Aksu, G. (2019). Öykü temelli etkinliklerin çocukların yaratıcılık becerilerine etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 226-249. doi: 10.17984/adyuebd.487001
- Yıldırım, A. (2015). Yaratıcılığa dayalı eğitim programları oluşturma. E. Ç. Öncü (Ed.), *Yaratıcılığın keşfi* (1. baskı) içinde (ss. 114-127). Ankara: Hedef Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız Çiçekler, C., & Aral, N. (2021). An investigation of preschool children's creativity in terms of their courage value and competition. *Early Child Development and Care*, 192(15), 2455-2464.
- Yıldız, F. Ü. ve Şener, T. (2007). *Okulöncesi dönemde yaratıcılık eğitimi ve yaratıcı etkinliklerde kullanmak için materyal hazırlama* (2. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yılmaz, S. (2011). *Pre-service in-service preschool teachers' views regarding creativity in early childhood education*. (Unpublished master's thesis). Middle East Technical University, Ankara.
- Yılmaz, Y. (2021). *Okul öncesi öğretmenleri ve öğretmen adaylarının okul öncesi dönemde yaratıcılığın önemine ve geliştirilmesine yönelik görüşlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Yuvacı, Z. (2017). *Okul Öncesi eğitim alan 6 yaş çocuklarının yaratıcılık düzeylerinin öğretmenlerinin ve sınıf ortamlarının yaratıcılıklarına göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Zembat, R. (2005). Okul öncesi eğitimde nitelik. A. Oktay ve Ö. Polat Unutkan (Ed.), *Okul öncesi eğitimde güncel konular* (1. baskı) içinde (ss. 25-45). Ankara: Morpa Yayınları.
- Zembat, R., İçli Küsmüş, G. ve Yılmaz, H. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcı düşünme eğilimleri ve sınıf yönetimleri. S. Dinçer (Ed.), *Değişen dünyada eğitim* (1. baskı) içinde (ss. 67-81). Ankara: Pegem Akademi.
- Zembat, R., Tosun, D., Çalış, B., N. ve Yılmaz, H. (2020). Okul öncesi eğitimde doğal ve artık materyallerin kullanımına yönelik öğretmen görüşleri. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 19-32.